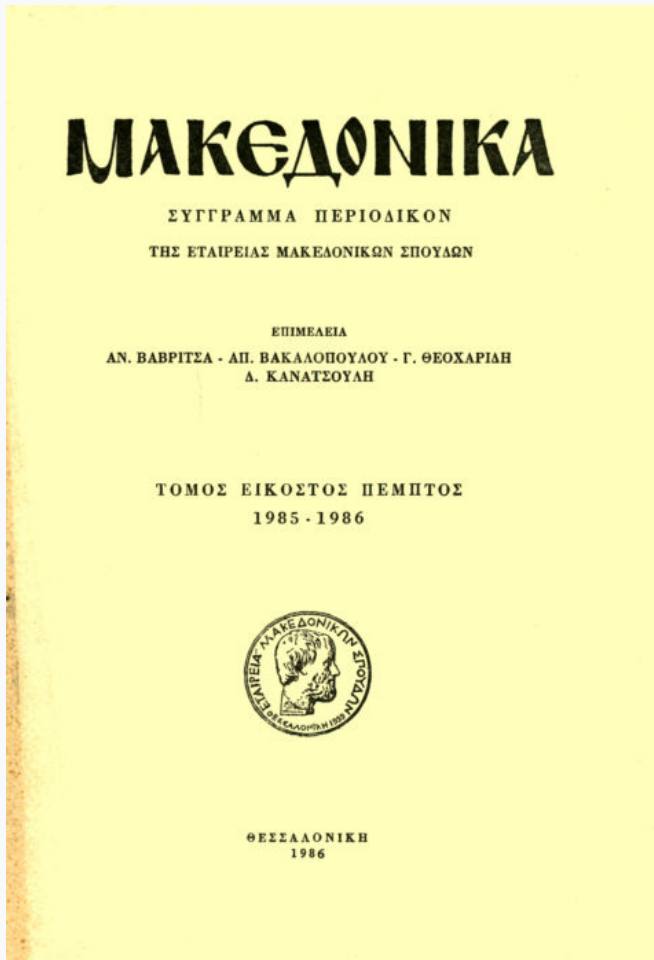

Μακεδονικά

Τόμ. 25, Αρ. 1 (1986)

Νέα ιστορικά στοιχεία για τον Αναστάσιο Εμ. Παπά

Αποστ. Ε. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.215](https://doi.org/10.12681/makedonika.215)

Copyright © 2014, Αποστ. Ε. Βακαλόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. Ε. (1986). Νέα ιστορικά στοιχεία για τον Αναστάσιο Εμ. Παπά. *Μακεδονικά*, 25(1), 1-16.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.215>

ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟ ΕΜ. ΠΑΠΑ

Χαρισμένη στον Ετεοκλή Γρηγοριάδη

1. Η παρακάτω μελέτη μου έχει τη μικρή της ιστορία. Κατά τα μέσα Δεκεμβρίου 1985 έλαβα επιστολή του φίλου συγγραφέα κ. Ετεοκλή Ι. Γρηγοριάδη, ο οποίος με ενημέρωνε ότι κατά την τελευταία του επίσκεψη-έρευνα στα Κρατικά Αρχεία της Βιέννης (Allgemeines Verwaltungs-Archiv, Wallner-Strasse 6), όπου περιέχονται κατά το μεγαλύτερο μέρος εκθέσεις της αυστριακής αστυνομίας, υπήρχαν 2 μικροί φάκελοι σχετικοί με τον Εμμ. Παπά, Νο 1967 και Νο 2241 του 1822 με τα στοιχεία του Ευρετηρίου (Inventar) 191, Polizei Hofstelle, Chronol. Listen 1821-1824. Ο κ. Γρηγοριάδης είχε την ευγένεια να μου γνωρίσει τα παραπάνω στοιχεία, γιατί—έχοντας υπόψη του το βιβλίο μου «Εμμανουήλ Παπάς, Αρχηγός και Υπερασπιστής της Μακεδονίας. Η ιστορία και το Αρχείο της οικογενείας του, Θεσσαλονίκη 1981»—είχε τη γνώμη ότι ήμουν «ο πλέον αρμόδιος», όπως μου έγραφε, να φέρω στο φως τις νέες πληροφορίες που θα περιείχαν οι δυο αυτοί φάκελοι σχετικά με τον Εμμ. Παπά. Αμέσως, αφού ευχαρίστησα τον κ. Γρηγοριάδη, σκέφθηκα ν' αποταθώ στον φιλογενέστατο σεβασμιότατο μητροπολίτη Αυστρίας Χρυσόστομο Τσίτερ (ανεψιό του ομώνυμου εθνομάρτυρα Σμύρνης), ο οποίος πράγματι πρόθυμα ανταποκρίθηκε στο αίτημά μου και μου έστειλε τα φωτοαντίγραφα των εγγράφων που περιέχονταν μέσα στους δύο μικρούς φακέλους. Γι' αυτό και τον ευχαριστώ εκ βαθέων.

Επειδή όμως τα περισσότερα έγγραφα ήταν αγνά από την πολυκαιρία και γραμμένα στην παλαιά γερμανική γραφή, ζήτησα τη συνδρομή του φίλου συναδέλφου άλλοτε της Γερμανικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και διευθυντή του Goethes-Institut, Graf Kurt v. Posadowsky, που πρόθυμα ανέλαβε τη μεταγραφή των εγγράφων στη σύγχρονη γερμανική γραφή και ο οποίος, παρά τις μεγάλες δυσκολίες που παρουσίαζαν τα κείμενα, έφερε σε πέρας το έργο του. Χωρίς τη βοήθεια του δεν θα ήταν δυνατόν να έλθουν στο φως τα νέα ιστορικά στοιχεία και να γραφτεί η μικρή αυτή μελέτη.

Από την πρώτη ματιά που έριξα στα γραπτά διαπίστωσα ότι αυτά δεν αναφέρονταν στον Εμμανουήλ Παπά, αλλά στον δευτερότοκο γιό του Ανα-

στάσιο (13 Ιουνίου 1796-1858)¹ και επομένως πρέπει να γίνει η αναγκαία διόρθωση στους δύο μικρούς φακέλους του στο Allgemeines Verwaltungs-Archiv της Βιέννης. Ακόμη διαπίστωσα ότι οι παραπάνω φάκελοι διέλαθαν την προσοχή του αλησμόνητου λαμπρού ερευνητή των αυστριακών αρχείων Γεωργίου Λαΐου, ο οποίος δημοσίευσε πολύ ενδιαφέροντα έγγραφα σχετικά με τη δράση του Αναστασίου Παπά στην Αυστρία και Γερμανία το 1821, αναφερόμενα στο χρονικό διάστημα από 18 Απριλίου-28 Σεπτεμβρίου 1821².

Τα παρακάτω δημοσιευόμενα έγγραφα, που απόκεινται στο Werwaltungs-Archiv, ανάγονται στο διάστημα από 3 Ιανουαρίου-11 Μαρτίου 1822, αλλά δεν έχουν την έκταση και τη σπουδαιότητα των αντίστοιχων του Γ. Λαΐου. Μολαταύτα μας διευκολύνουν να ιχνηλατήσουμε ορισμένα σκοτεινά σημεία από την παραμονή του Αναστασίου Παπά στην Αυστρία και Γερμανία μετά την 28η Σεπτεμβρίου 1821. Οι τελευταίες πληροφορίες που είχαμε ως τώρα γι' αυτόν ήταν ότι, μετά την αποτυχία του ελληνικού κινήματος στη Μολδαβία, στο οποίο είχε πάρει μέρος, είχε σκοπό να κτεβεί μέσω Λεμβέργης-Τεργέστης στην επαναστατημένη Ελλάδα, όπως μαθαίνουμε από την από 9 Σεπτεμβρίου 1821 επιστολή του γνωστού πανεπιστημιακού καθηγητή στο Μόναχο και θερμού φιλέλληνα Friedrich Thiersch, του γνωστού στους Έλληνες ως Ειρηναίου Θειρεχσίου. Εκεί, μεταξύ άλλων, του έγγραφε: «...Στο Τριέστι θα ιδείς, αν θα σου επιτραπεί να αποπλεύσεις για την πατρίδα σου. Φοβούμαι όμως το αντίθετο, γιατί τον τελευταίο καιρό η πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων φαίνεται να πήρε με μεγαλύτερη αποφασιστικότητα μια στάση ενάντια προς τους Έλληνες... Στη Γερμανία εκάμαμε ό,τι ήταν δυνατό για να προετοιμάσουμε μια σημαντική βοήθεια για τους Έλληνες και για να είμαστε έτοιμοι, μόλις επακολουθήσει η συγκατάθεση των Κυβερνήσεων (γιατί χωρίς αυτή δεν μπορούμε ούτε ένα διαβατήριο να βγάλουμε, αφήνω πια να συγκροτήσουμε γερμανική λεγεώνα). Αυτή η συγκατάθεση όμως εξαρτάται από την εξέλιξη των πολιτικών σχέσεων... Εάν, αγαπητέ μου Αναστάσιε, θέλεις να περιμένεις καμιά ευνοϊκότερη περίσταση κοντά στους Γερμανούς φίλους σου, αντί στο Τριέστι, τότε θα χαρώ κατάκαρδα να σε ξαναϊδώ εδώ. Αλλά φυσικά θα απομακρυνθείς περισσότερο από την Πατρίδα σου. Εάν δεν σε υποχρεώνει κανένα ορισμένο πατριωτικό καθήκον να μείνεις αυτού, τότε έλα και μείνε κοντά μας, εδώ στη φιλόξενη χώρα μας. Δεν χρειάζεται να σου ειπώ, ότι η παρουσία σου θα μας είναι πολύ ευχάριστη, αλλά και πολύ χρήσιμη στην περίπτωση, που θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε στη φιλελληνική μας προσπάθεια και αρωγή»³.

1. Α. π. Ε. Βακαλόπουλος, Εμμ. Παπάς, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 44, 204.

2. Γεωργίου Λαΐου, Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821. Ιστορικά δοκουμεντά από τα αυστριακά αρχεία, Αθήνα 1958, 92-94, 223-224, 236-238.

3. Λαΐου, έ.α., 223-224.

Στο γράμμα αυτό, όπως βλέπουμε, ο Thiersch κάνει λόγο για τις προσπάθειές του να συγκροτήσει μια φιλελληνική γερμανική λεγεώνα, που θα κατέβαινε να πολεμήσει στην Ελλάδα, αλλά φαίνεται απογοητευμένος από την πορεία των πραγμάτων. Μολαταύτα η λεγεώνα αυτή συγκροτήθηκε και έδρασε στην Ελλάδα, αλλά το τέλος της δεν ήταν ευτυχές, γιατί, όπως γνωρίζουμε, τελικά διαλύθηκε¹. Το γράμμα αυτό του Thiersch έπεσε στα χέρια της αυστριακής αστυνομίας, η οποία παρακολουθούσε τη φιλελληνική κίνηση, και είχε κακές συνέπειες για ορισμένους φορείς της², όπως για τον καθηγητή Thiersch και για τον Αναστάσιο Παπά. Έτσι ο τελευταίος, μόλις κατέβηκε στην Τεργέστη, πιάστηκε, αλλά για άλλη προβαλλόμενη αιτία: ότι οι αντιπρόσωποι του ελληνικού εμπορικού οίκου των αδελφών Βλαστού της Βιέννης στην Τεργέστη τον κατάγγειλαν στην αστυνομία ότι είχαν να λαβαίνουν απ' αυτόν το σημαντικό ποσό των 300.000 δουκάτων για πουλημένο βαμπάκι. Ο Παπάς στη φυλακή συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια, διαθέτει πολλά χρήματα «και για την τροφή του δεν αφήνει να του λείψει τίποτε», όπως γράφει ο διευθυντής της αστυνομίας von Cattanei προς τον γενικό διοικητή της Τεργέστης βαρόνο Spiegelfeld. Ο Παπάς ελπίζει ν' αποφυλακιστεί σε 14 μέρες³.

Από τις αρχές Ιανουαρίου ως τα μέσα Μαρτίου 1822 εμφανίζεται πάλι το όνομα του Παπά με λανθασμένο το μικρό του όνομα ως Εμμανουήλ αντί Αναστάσιος σε έγγραφα της αστυνομίας, η οποία παρακολουθεί τις κινήσεις του. Σε 3 μάλιστα έγγραφα μνημονεύεται ως Έλληνας πρίγκιπας(!). Μολαταύτα τα λίγα αυστριακά έγγραφα, που παρατίθενται παρακάτω, μας δίνουν ορισμένες άγνωστες ως τώρα πληροφορίες για τη δραστηριότητα του Αναστασίου Παπά μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 1822.

2. Με βάση τα έγγραφα των παραπάνω μικρών φακέλων Νο 1967 και Νο 2241 τοῦ 1822 των αυστριακών αρχείων προκύπτουν οι εξής πληροφορίες για τον Εμμανουήλ και τον δευτερότοκο γιο του Αναστάσιο Παπά, τις οποίες συλλέγει από τις διάφορες υπηρεσίες του στις αρχές Μαρτίου 1822 ο στρατάρχης Heinrich Graf von Bellegarde (1756-1845) απευθυνόμενος προς τον υπουργό της αστυνομίας Graf v. Sedlnitzky. Σχετικά με τον Εμμ. Παπά

1. Βλ. Κωνστ. Α. Βακαλοπούλου, Η αποστολή του Θεοχάρη Κεφαλά στην Ελβετία και Γερμανία στα 1822 και η συμβολή του στην ίδρυση της γερμανικής λεγεώνας, Θεσσαλονίκη 1978.

2. Ο Thiersch έγραφε τα εξής στις 10 Δεκεμβρίου 1821. «Diese Entdeckung fiel mit der verschiedenen Abwendung Oesterreichs von den Plänen Russlands zusammen und hatte zunächst für meine griechischen Freunde traurige Folgen; sie wurden gefänglich eingezogen und gerichtlich verfolgt...» (Κωνστ. Α. Βακαλοπούλου, έ.α., 14).

3. Λαίτου έ.α., 236-237.

τα στοιχεία είναι σχεδόν ακριβή: ότι ήταν ένας πλούσιος και πολύτεκνος τραπεζίτης του πασά των Σερρών, ότι εμφανίστηκε στην Κασσάνδρα ως αρχηγός των αναστατών και ότι μετά την κατάληψή της από τους Τούρκους είναι άγνωστη η τύχη του· ότι ο μεγάλος του γιος (εννοεί τον Αναστάσιο), που φρόντιζε για τις εμπορικές του δουλειές στη Βιέννη, εγκατέλειψε ξαφνικά την πρωτεύουσα τον Μάρτιο του 1821 και ότι ορισμένοι συμπατριώτες του τον δίδουν δικαστικά για οικονομικές διαφορές. Ο ίδιος ως «εταιριστής» (οπαδός της Φιλικής Εταιρείας) πήγε στην Οδησό. Οι δύο νεώτεροι αδελφοί του, που άλλοτε φοιτούσαν στο εκπαιδευτήριο Kraus στη Βιέννη, βρίσκονται τώρα, όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς, στη Λειψία, κατά τη δήλωση των αυστριακών πρακτόρων. Αυτές όμως οι πληροφορίες δεν είναι απόλυτα ακριβείς, όπως θα ιδούμε λίγο παρακάτω.

Μετά την επάνοδο του Αναστασίου στη Βιέννη και απ' εκεί μετά την κάθοδό του στην Τεργέστη, για να πάγει κατόπιν στην Ελλάδα, οι αδελφοί Βλαστού τον καταγγέλλουν για ιδιοποίηση των 300.000 δουκάτων από το πούλημα του βαμβακιού και τον έβαλαν στη φυλακή. Στις 28 όμως Νοεμβρίου ο μεγαλύτερός του αδελφός Αθανάσιος, που φεύγει κρυφά από την τουρκοκρατούμενη Μακεδονία, προσκομίζοντας πολλές μαρτυρίες, απέδειξε τον αδελφό του αθώο των κατηγοριών και τον έφερε από τις φυλακές της Τεργέστης στα κρατητήρια της αστυνομίας της Βιέννης.

Σύμφωνα με το πρώτο τώρα χρονολογικά νέο έγγραφο της 3ης Ιανουαρίου 1822 της Αστυνομικής Διευθύνσεως, εντέλλεται η αστυνομική αρχή να κρατήσει, μέχρι νεώτερης διαταγής, τον Αναστάσιο Παπά σε χωριστό θάλαμο και να τον διατρέφει με 2 φλορίνια για κάθε μέρα. Ήδη η αστυνομική αρχή έχει εισπράξει προκαταβολικά γι' αυτόν τον σκοπό 10 φλορίνια. Και πρέπει ο παραπάνω μνημονεύομενος Έλληνας να παρουσιαστεί χωρίς αναβολή στον ποινικό δικαστή Anton v. Bock για προανάκριση.

Στις 10 Φεβρουαρίου διακόπτεται η προφυλάκιση του Αναστασίου Παπά, και από την ημερομηνία αυτή θεωρείται ως υπαγόμενος στη δικαιοδοσία του ποινικού δικαστηρίου. Κατόπιν στο σχετικό κακογραμμένο και κακοσυνταγμένο έγγραφο γίνεται λόγος για την αξία της ημερήσιας διατροφής των 2 φλ. και της προκαταβολής των 10 φλ., χωρίς να βγαίνει κανένα νόημα από τις σχεδόν διαγραμμένες και δυσανάγνωστες γραμμές του επόμενου φύλλου.

Ακολουθεί το από 12 Φεβρουαρίου ψήφισμα, με το οποίο, ύστερ' από αίτηση των αδελφών Βλαστού, γίνεται προσφυγή κατά της αποφάσεως του Εφετείου, με το οποίο αναιρείται η έναρξη της προανάκρισης του Αναστασίου Παπά και αναφέρεται ότι σχετικά με την τύχη του θα αποφανθούν οι ανώτατες δικαστικές αρχές του κράτους.

Φαίνεται ότι ύστερ' από την αναίρεση αυτή ο Αναστάσιος, ελεύθερος

πια, ταξιδεύει και προβαίνει σε διάφορες ενέργειες σε διάφορες πόλεις της Γερμανίας, παρουσιάζόμενος ως έμπορος Ε μ μ α ν ο υ ή λ αντί Αναστάσιος Παπάς, για να μπορεί δήθεν να ταξιδεύει ανυπογίαστος. Κατόπιν, σύμφωνα με τις πληροφορίες αυτές, δοσμένες από τα σύνορα και γραμμένες στις 16 Φεβρουαρίου 1822, στη Νυρεμβέργη κατά τις αρχές Φεβρουαρίου ο Αναστάσιος Παπάς, 28-29 ετών, περνώντας μέσα από τις χώρες της αυστρουγγρικής μοναρχίας, είχε περάσει συνοδευόμενος από πολλούς ανθρώπους του, προφανώς Έλληνες, με ειδική ταχυδρομική άμαξα, συρόμενη από 4 άλογα, διευθυνόμενος προς το Augsburg και το Μόναχο. Στη Νυρεμβέργη έμεινε 1 1/2 μέρα και αγόρασε σπαθιά, όπλα, πιστόλια κ.λ. και πλήρωσε τεράστια ποσά. Ο ίδιος μάλιστα ο πληροφοριοδότης γράφει ότι του πούλησε 2 Kuchenreuther(;) πιστόλια για 15 χρυσά νομίσματα (βλ. εικ. 1). Εκτός απ' αυτά έκανε μεγάλες παραγγελίες κάθε είδους πολεμικού υλικού. Από τους ανθρώπους που τον συνόδευαν ορισμένοι έμειναν στο Μόναχο και Augsburg, οι οποίοι επίσης αγόρασαν μεγάλες ποσότητες όπλων και έκαναν αντίστοιχες παραγγελίες. Ο ίδιος ο Παπάς πηγαίνει για τον ίδιο σκοπό στο Augsburg και στο Μόναχο, καθώς και για να επισκεφθεί τον βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο Α', για να τον παρακαλέσει να γίνουν δεκτοί στη στρατιωτική σχολή αξιωματικών οι αδελφοί του, που ως τότε σπούδαζαν σε κάποιο εκπαιδευτήριο της Βιέννης και όπου τώρα δεν μπορούσαν πια να μείνουν. Ο Παπάς εξεικόνιζε την κατάσταση στην Ελλάδα με ελπιδοφόρα χρώματα και θεωρούσε απόλυτα βέβαιο τον προσεχή πόλεμο Ρωσίας-Τουρκίας. Κατόπιν σκόπευε μέσω Αυστρίας να κατέβει ίσως στην Τεργέστη και στην Ελλάδα.

Ως προς τον κρατούμενο στο υγρό φρούριο του Munkatz¹ πρίγκιπα Αλέξανδρο Υψηλάντη, ο Αναστάσιος Παπάς σε στιγμές ασφαλώς ερεθισμού, άφηνε να του ξεφύγουν από το στόμα του οι απειλητικοί λόγοι ότι οι Έλληνες θα τον απελευθέρωναν συλλαμβάνοντας ως όμηρο ένα στρατιωτικό ή πολιτικό αυστριακό αξιωματούχο, ωστόσο αποφυλακιστεί ο ήρωάς του.

Μέσ' από τα περιεχόμενα του πολύ ενδιαφέροντος αυτού εγγράφου προβάλλουν ορισμένες απορίες: Πώς βρίσκεται στη Βιέννη ο μεγαλύτερος γιος του Εμμ. Παπά, ο Αθανάσιος ή, χαϊδευτικά, Αθανασάκης, που συμπαραστέκεται στον Αναστάσιο, για να τον γλυτώσει από την κατηγορία των αδελφών Βλαστού και τελικά κατορθώνει να τον βγάλει από τη φυλακή, ώστε να κυκλοφορεί ελεύθερος στην Αυστροουγγαρία και στη Γερμανία; Ποιοι Έλληνες και ξένοι τον συνοδεύουν, οι οποίοι προβαίνουν με άφθονα χρήματα στις αγορές όπλων και άλλου πολεμικού υλικού; Οι ενέργειές του

1. Βλ. γι' αυτά αναλυτικά στον Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, Θεσσαλονίκη 1980, τ. 5, 280 κ.ε.

Handwritten header:
 Handwritten
 für den Fürstbischof von Speyer
 Speyer am 16. October 1744

Der Fürstbischof Chrißthorn von Speyer ist durch
 diese und andere sehr wichtige Gründe mit Ansehen
 und Würden versehen, er hat sich die Ehre angeeignet
 und sich auch in allen Angelegenheiten, die ihm
 betreffen können, gekümmert und seinen Pflichten
 sehr genau zu seyn. In demselben ist ihm
 bekannt, er hat sich auch in allen Angelegenheiten
 mit dem besten Willen zu bemühen.

Was seine Güter betrifft, die ihm in
 Speyer und Augsburg, die ebenfalls sehr große
 Einkünfte und Besitzungen in diesen Städten
 haben, so hat er sich in diesen Städten mit
 den Mönchen und die in diesen Städten
 hat auch einige zu Speyer und die in Speyer
 besitzen, die ihm Güter, die in Speyer
 angehörend sind zu Speyer, aber nicht
 diese Güter können in der Stadt Speyer zu
 Mönchen übernommen werden, so hat die
 Lage in Speyer sehr weitläufig ausgebreitet
 und die Güter in Speyer an den Fürst-
 bischof zu Speyer zu dem Fürstbischof
 haben diesen das Besondere zu dem
 sich sehr angeeignet zu demselben haben.

Εικ. 1. Η αρχή του υπ. αρ. 3 εγγράφου.

αυτές είναι ατομικές πρωτοβουλίες και ανεξάρτητες από κάθε άλλη παρόμοια γνωστή κίνηση, όπως των Γερμανών φιλελλήνων για τη συγκρότηση της περίφημης γερμανικής λεγεώνας¹, για την οποία ενδιαφερόταν ο ίδιος ο Friedrich Thiersch; Δυστυχώς δεν έχουμε επαρκή στοιχεία, για ν' απαντήσουμε με ακρίβεια σε όλα αυτά τα ερωτήματα.

Πρώτα πρώτα πρέπει να παραδεχθούμε ότι ο μεγαλύτερος γιος του Εμμανουήλ, ο Αθανάσιος, μετά τη λήψη της επιστολής του αδελφού του Αναστασίου της 18-4-1821, με την οποία τον ειδοποιεί ότι εγκαταλείπει τη Βιέννη για να πάγει προς τη Μολδαβία, και μετά τις ειδήσεις για τον ηγετικό ρόλο του πατέρα του Εμμανουήλ στην επανάσταση της Μακεδονίας, φυγαδεύεται από τις Σέρρες προς το αυστριακό Ζέμουν (Σεμλίνο), όπως έχω αποδείξει². Έτσι εξηγείται η εμφάνισή του και η συμπαράστασή του προς τον αδελφό του Αναστάσιο κατά τις δικαστικές του περιπέτειες εξαιτίας των κατηγοριών των αδελφών Βλαστού. Η γνώμη μου είναι ότι τότε τα δύο αδέρφια αποζημίωσαν τους αδελφούς Βλαστού και ότι διέλυσαν τον τραπεζικό και εμπορικό οικο Παπά της Βιέννης και ότι με τα πολλά χρήματα που εισέπραξαν πέρασαν μέσα από τις αυστριακές χώρες και τη Γερμανία αγοράζοντας όπλα και άλλα πολεμοφόδια, για να καταλήξουν τελικά οι δυο πατριώτες στα πεδία των μαχών της Ελλάδας. Αν τώρα λάβουμε υπόψη μας ότι ο Αναστάσιος Παπάς μετά την αποφυλάκισή του κατευθύνεται προς το Augsburg και απ' εκεί στο Μόναχο, όπου είχε την έδρα του ο αγαπητός του και οικείος Γερμανός καθηγητής Thiersch, δεν μπορούμε ν' αρνηθούμε ότι δεν θα είχε επανειλημμένες ίσως συναντήσεις και συσκέψεις μαζί του. Ανάμεσα στα αιτήματά του που ήθελε να υποβάλει στον βασιλιά Λουδοβίκο Α' της Βαυαρίας ήταν—και η πληροφορία αυτή των αυστριακών πρακτόρων δεν είναι ακριβής—να δεχθεί να φοιτήσουν στη στρατιωτική σχολή αξιωματικών της οι δύο αδελφοί του—και αυτοί πρέπει να ήταν ο Γιαννάκης, 24 χρονών, και ο Νικολάκης, 19 χρονών, που ήθελε μάλιστα ν' ακολουθήσει τον Αναστάσιο στα πεδία των μαχών της Μολδαβίας³—οικότροφοι άλλοτε στο εκπαιδευτήριο Kraus. Το αίτημα όμως αυτό δεν ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί, γιατί ο Γιαννάκης είχε κιόλας συμμετάσχει στις πολεμικές περιπέτειες του πατέρα του στη Μακεδονία και μετά την αποτυχία του απελευθερωτικού κινήματος τον είχε συνοδέψει στην ελεύθερη Ελλάδα (Δεκέμβριος 1821), ενώ ο Νικολάκης μαζί με τον μεγαλύτερο αδελφό του Αθα-

1. Βλ. Κωνστ. Α. Βακσλοπούλου, έ.α., 16 κ.ε. Βλ. και Αθ. Ε. Καραθανάση, Γύρω από το γερμανικό φιλελληνισμό. Μαρτυρίες και δοκουμεντά της περιόδου 1821-1823, «Βαλκανικά Σύμμεικτα» 1 (1981) 50 κ.ε.

2. Απ. Ε. Βακαλοπούλου, Εμμανουήλ Παπάς, 115-120, 175, 193-195.

3. Έ.α., 33.

νασάκη φαίνεται ότι έμεινε στη Βιέννη παρακολουθώντας κατά τις κρίσιμες εκείνες ημέρες τη διάλυση των εμπορικών εργασιών του οίκου Παπά. Στη Βιέννη φαίνεται ότι μένουν για πολλούς μήνες, ωστόσο επιστρέφουν μέσω Μονάχου πάλι στις Σέρρες στις 27 Μαρτίου 1823¹, απ' όπου με κάποιες προφυλάξεις και ευκαιρίες κατεβαίνουν στην Ελλάδα και παίρνουν ενεργό μέρος στους αγώνες για την ελευθερία της μαζί με τους αδελφούς των του Νότου.

Ο Αναστάσιος; Στο Μόναχο ασφαλώς θα έμεινε αρκετό χρόνο και συνεννοούμενος με τον καθηγητή του Thiersch θα διέθεσε μεγάλες ποσότητες του πολεμικού υλικού στους φιλελληνικούς κύκλους και στους φιλέλληνες που κατέβαιναν στην Ελλάδα και, έστω και αν μας λείπουν οι σχετικές ειδήσεις, θα αναμειχθηκε με ζήλο στις κινήσεις για την τόνωση του φιλελληνικού ενδιαφέροντος στην Ευρώπη. Τελικά ακολουθώντας το παράδειγμα των δύο προηγούμενων αδελφών του κατέβηκε και αυτός στην επαναστατημένη Ελλάδα και έτσι στις αρχές του 1824 τον βρίσκουμε εγκαταστημένο στην Ύδρα με αρκετά χρήματα, όπως διαδίδει η κοινή φήμη².

Τελικά τι απέγιναν οι πλούσιοι ήρωες της μικρής μας μελέτης; Αν εξαιρέσουμε τον Αναστάσιο, που τον βρίσκουμε και στην πολιορκία του Μεσολογγίου τον Οκτώβριο του 1825 και ο οποίος επιζεί ως δικαστής στην Πάτρα ως τον θάνατό του (1858), οι άλλοι τρεις αδελφοί του βρήκαν τον θάνατο στα πεδία των μαχών: ο Αθανασάκης πιάνεται αιχμάλωτος σε μια αποβατική ενέργεια των Ελλήνων στην περιοχή των Θερμοπυλών, κοντά στην Αταλάντη, τον Νοέμβριο του 1826, και αποκεφαλίζεται έξω από τη Χαλκίδα, ο Γιαννάκης σκοτώνεται μαζί με τον Παπαφλέσα στο Μανιάκι στις 20 Μαΐου 1825 και ο Νικόλαος στο Καματερό στις 27 Ιανουαρίου 1827³.

Ποια λοιπόν είναι η προσφορά των λίγων αυστριακών παραπάνω εγγράφων στη διαλεύκανση της ιστορίας της οικογένειας Παπά; Αποκαλύπτουν πώς έδρασε ο Αναστάσιος (μετά την αποφυλάκισή του) Παπάς και ο αδελφός του Αθανασάκης στην Αυστρία και Γερμανία, πώς διέθεσαν τα μεγάλα ποσά του εμπορικού τους οίκου για τον εφοδιασμό τους σε πολεμοφόδια και πως τελικά, αυτοί και τα άλλα δυο αδέρφια τους, θυσίασαν και την ίδια ακόμη τη ζωή τους, για να πετύχουν την απελευθέρωση της κοινής μεγάλης πατρίδας τους. Ομολογώ ότι στην ιδιαίτερή τους πατρίδα, στις Σέρρες, θα έπρεπε να στηθεί ένα μνημειακό σύμπλεγμα που θα παρίστανε τον πατέρα και τα τέσσερα παιδιά του.

1. Α π. Ε. Β α κ α λ ο π ο ύ λ ο υ, Εμμανουήλ Παπάς, 115-120.

2. Έ.α., 196-205.

3. Έ.α., 201-202. Του α υ τ ο ύ, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, τ. 7, 669, 685, 752.

ΕΓΓΡΑΦΑ

1

Praesidiale Nro 140 et 141

Da die von dem kommandierenden General in Böhmen an mich einberichteten, hier abschriftlich mitfolgenden Nachrichten über die Reise eines griechischen Fürsten durch Nürnberg—Augsburg und München, vereint mit den übrigen, in diesem Berichte enthaltenen Daten, nicht ohne Grund vermuthen lassen, dass derselbe den Namen Emanuel Papa nur deshalb angenommen habe, um unerkannt in der Eigenschaft eines Kaufmanns durch die k.k. Staaten reisen zu können, gebe ich mir die Ehre, Euere Exzellenz Aufmerksamkeit auf die Person dieses griechischen Fürsen zu leiten.

Wien am 1 ten März 822
(Graf) Bellegarde
Fm (Feldmarschall)

An

...den k.k. wirklichen Herrn geheimen Rath und Präsidenten der k.k. obersten Polizey-Hofstelle Grafen von Sedinitzky, Exzellenz

2

Abschrift

Praesidiale No 17

Bericht

Es ist mir von der Gränze die in Abschrift angelegene Nachricht in Bezug auf die Reise des griechischen Fürsten Emanuel Papa zugekommen.

Obwohl ich hierauf keinen besonderen Werth setze, so glaube ich doch nicht zu verfehlen, indem ich solche einem hochlöbl. K.K. Hofkriegsraths-Praesidium zur hochgefälligen Kenntnißs ehrfurchtsvoll bringe.

Prag am 26 ten Februar 1822
Köllenrath
F.Z.M.
(Feldzeugmeister)

Einem hochlöbl. K.K. Hofkriegs (raths-Praesidium)

3

Copia

Abschrift

*Eine eingegangene Gränz-Nachricht
Nürnberg am 16 ten Februar 1822*

Der griechische Fürst Emanuel Papu ist vor etlichen Tagen mit extra Post

vierspännig hierdurch nach Augsburg und München passiert, er hat sich $1\frac{1}{2}$ Tag aufgehalten und alles, was er an Säbeln, Gewehren, Pistolen u.a. bekommen konnte, gekauft und enorm theuer bezahlt. Ich selbst habe ihm 2 Kuchenreuther Pistolen um 15 Carolin verkauft, er hat ausserdem grosse Bestellungen auf Waffnen aller Art hier gemacht.

Von seinen Leuten sind schon einige Wochen Agenten in München und Augsburg, die ebenfalls schon grosse Einkäufe und Betstellungen an solchen Sachen gemacht haben. Er geht in gleicher Absicht nach Augsburg und München und will am letzten Orte persönlich bey dem König von Bayern um die Erlaubniss nachsuchen, dass seine Brüder, die bisher in einem Erziehungshausse zu Wien waren, aber dort nicht mehr bleiben können, in das Cadetenhaus zu München aufgenommen werden. Er soll die Lage der Griechen sehr vortheilhaft geschildert und die Theilnahme Russlands an dem Kriege gegen die Pforte als ganz bestimmt angegeben haben.

Über Österreich soll er im ... sich sehr unzufrieden geäussert haben...

Fürsten Ypsilanti Festhaltung die Worte fallen lassen, dass (sie die Griechen) diesen ihren Felsherrn nun bald bey erster Gelegenheit frey machen würden, indem sie sich eines österreichischen Militär oder Civil-Individuums versichern und selben so lange als Repressalien gegen Österreich in Verwahrung behalten würden, bis Ypsilanti frey gegeben ist.

Emanuel Papa ist durch die österreichischen Staaten als Kaufmann passiert, wie er sagte—er soll ein Mann von 28 bis 29 Jahren seyn.

4

Praesidiale Nro 149

Nachträglich zu meiner Note vom 2 ten des laufenden Monats, habe ich die Ehre, Eurer Exzellenz einige Notizen über den Griechen Emanuel Papa mitzutheilen, welche ich seither über ihn einzuziehen in der Gelegenheit war.

Wien, am 4 ten März 1822

Bellegarde

Fm (Feldmarschall)

An seine, des k.k. wirklichen Herren geheimen Raths und Präsidenten der k.k. Polizey-Hofstelle Grafen von Sednitzky, Exzellenz

5

C o p i a

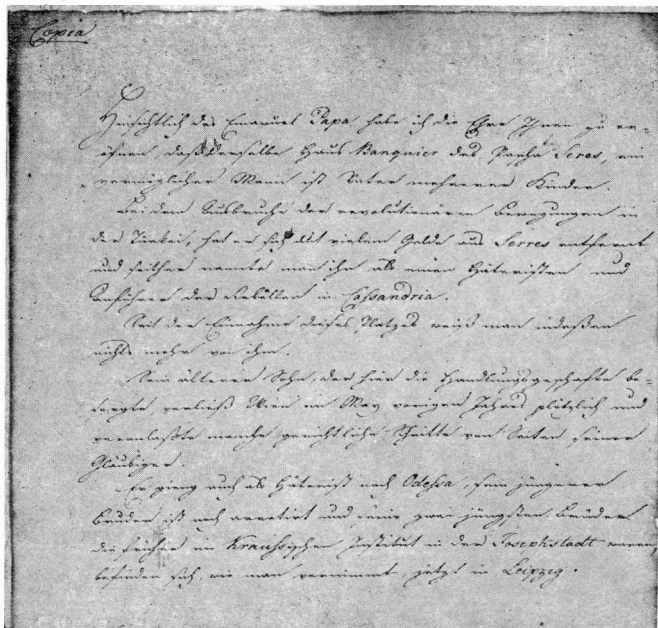
Hinsichtlich des Emanuel Papa habe ich die Ehre Ihnen zu eröffnen, dass derselbe Haus Banquier des Pascha Seres, ein vermöglicher Mann ist, Vater mehrerer Kinder.

Bei dem Ausbruche der revolutionären Bewegungen in der Türkei, hat er sich mit vielem Gelde aus Serres entfernt und seitdem nannte man ihn als einen Häteristen und Anführer der Rebellen in Cassandria.

Seit der Einnahme dieses Platzes weiss man indessen nichts mehr von ihm.

Sein älterer Sohn, der hier die Handlungsgeschäfte besorgte, verliesess Wien im März vorigen Jahres plötzlich und veranlasste manche gerichtliche Schritte von Seiten seiner Gläubiger.

Er ging auch als Häterist nach Odessa, sein jüngerer Bruder ist noch unnothiert und seine zwei jüngsten Brüder, die früher im Kraussischen Institut in der Josephstadt waren, befinden sich, wie man vermutet, jetzt in Leipzig (βλ. εκ. 2).

Εικ. 2. Η αρχή του υπ. αρ. 5 εγγράφου.

Το παρακάτω έγγραφο, κακογραμμένο με πολλές διορθώσεις, ατελώς μόνον έχει μεταγραφεί.

D e k r e t

an die k.k. Polizei Ober-Direktion

In der Voraussetzung, dass für die auf Ansinnen des k.k. N. Dep. Appelationsgerichts aus dem engeren Polizei-Verhafte in den Rechtsstand dem Schuldner übersetzten Emanuel Anastasios Papa nicht nur die gewöhnlichen Verpflegskosten, sondern auch alle etwaigen Auslagen, welche für Benutzung des Lokals (?) und sonstige Aktionen angerechnet zu werden pflegen, während der Anhaltung des gedachten Papa von ...seinen Gläubigern bestritten werden, der Polizei...durchaus keine Auslage nicht vergütet werden wird, finde ich gegen seine fernere Verwahrung im Schuldenbeweis (?) nichts zu erinnern: im übrigen wird hinsichtlich...der Pol(izei)? mit meiner Eingabe (?) vom 12. Febr. d. J. zur Äusserung übermittelten Gesuches der griech. Handelsleute Gebrüder Vlahto, welche dieselbe in ihrem diesfälligen Berichte vom 7. März d. J. nicht zurück(?) abgeschlossen hat, dies mitteilend, damit nach ihrem Antrage lediglich an die Competente Justizbehörde verwiesen(?).

Wien am 11. März 821 (?)

D e k r e t

an die k.k. Polizei Ober D tion

Die k.k. Pol(izei) hat sich über das gegen Rückstellung anliegende, anhier überreiche Gesuch der griechische(n) Handelsleute Gebrüder Vlahto ehestens zu äussern und mir das Gutachten zu erstellen, ob und in wie ferne ihre darin geäußerte Bitte, dass der angehaltene Grieche Anastasios Emanuel Papa so lange hier in polizeilicher Haft bleibe, bis über ihren bei der k.k. obersten Justizstelle angemeldeten Rekurs(?) gegen die Verordnung des M. Appelationsgerichts, wodurch die eingeleitete Voruntersuchung wider den gedachten Papa aufgehoben worden ist, die Entscheidung der Obersten Gerichtsbehörde herabgelangt sein wird, berücksichtigt werden könne.

Wien, am 12. Februar 1822

Um Ausserung über das Gesuch der Gebrüder Vlahto wegen polizeilicher Anhaltung des Papa

1. März 822

8

Το παρακάτω έγγραφο, κακογραμμένο, με πολλές διορθώσεις και ελλείψεις, μόνο σε ορισμένα μέρη είναι δυνατόν ν' αποκριτογραφηθεί.

D e k r e t

an die k.k. Polizei Ob. Direktion

Da Anastasios Emanuel Papa, dessen Arhaltung vom Dienst(?) wegen der über ihn ...verhängten Kriminaluntersuchung (suspendiert worden)ist, nunmehr als von dem Kriminal-Gerichts ...abhängig angesehen werden muss: so hat die sob. PoD (Polizeidirektion) standhaft aufzuklären, wie es kommt, dass Anastasios Papa laut der ...Verordnung der Polizeidirektion vom 3. Jänner d.J., anstatt dem Kriminal-Gericht zum ...dortigen Verfahren überliefert zu werden, (sich noch) im Polizeihaus ...befinde, wessen (?) den in besagter Verordnung an das Polizei-Haus-Kommando an den Papa...Verpflegungsbetrag von täglichen 2 fl. ...bestreiten werde, ... überhaupt wie diese Verordnung veranlasst worden. Indem ich hierüber der umständlichen Erwiderung der Polizeidirektion ehestens entgegen sehe, finde ich schon diesmal zu bemerken, dass in so ferne die zur Bestreitung von Verpflegskosten für den ...Anastasios Papa dem Pol. Haus Commando behändigten Vorschuss (?) von 10 fl C.M. aus dem Polizeihaus verabfolgt wurde, ich nicht nur.....

auf dem folgenden Blatt stehen mit anderer Schrift einige fast ganz durchstrichenen unleserlichen Zeilen.

Wien, am 10. Februar 822

9

p r a e s i d i a l e den 2. Jänner 82

An das k.k. Polizeihaus Commando

Abschrift

Der bereits im Polizeyhause befindliche Anastasios Papa, ist bis auf weitere Verfügung dortselbst in einem besonderen Zimmer zu behalten, täglich mit 2 fl Conv. Münz zu verpflegen, zu welchem Endzwecke bereis das Polizeihaus Commando 10 fl C. M. erhalten hat, auch ist derselbe dem Herrn Criminalrath Anton v. Böck zur etwaigen Commission oder Rücksprache ohne Anstand vorzustellen.

Von der k.k. Polizeyoberdirektion

Wien am 3 ten Jänner 1822

In Verhinderung

Dumbacher

Sekretär

An das k.k. Polizeyhaus—Commando

*S. P o D (Polizeidirektion)
die Kriminal-Inquisition*

*Anastasios Emanuel Papa
betreff
(ohne Datum)*

*p r a e s 10. März 822
Polizey Hofstelle*

*Bericht
der k.k. Polizey Oberdirektion
den Anastasios Emanuel Papa betr.*

Hochlöbliche k.k. Polizey Hofstelle!

In Befolgung der hohen Aufträge vom 2. u. 12. v. 2. dies; M. (Februar) hat man den griechischen Handelsmann Anastasios Emanuel Papa betreffend folgendes gehorsamst anzuzeigen:

Bereits unterm 3. Septbr v. J. ist auf Ansuchen des hiesigen Handelshauses der Gebrüder Vlahto der damals in Triest befindliche Anastasios Emanuel Papa daselbst in Zivil Arrest genommensohin aber am 20. Nobr. v. J. auf Begehrung des hiesigen Kriminal Gerichtes als des Betrugers bezichtigt anher geliefert worden. Gegen die diessfällige Erkenntniss des gedachten Kriminal Gerichtes vom 28. Novbr. v. J. hat jedoch Athanas Emanuel Papa, der Bruder des obgenannten, bei dem n.ö. Appelationsgerichte unter Zubringung mehrerer vorgefundenen Beweise von desselben Unschuld Beschwerde geführt, und zugleich hierorts das Ansuchen gestellt, denselben zur Schonung seiner, dann der Ehre seiner Verwandten bey seinem Eintreffen hier in Wien in Polizeyverwahrung zuübernehmen.

Diesem Gesuche hat man auch im Einvernehmen mit dem hiesigen Kriminalgerichte um so mehr willfahrt, als, so wie man zu gleicher Zeit in Kenntniss, bey dem hohen Appelationsgerichte den Antrag des Referenten über die Beschwerde des Athanas Emanuel Papa dahin ging, den Beschluss des Kriminalgerichtes vom 28. Novbr. v. J. aufzuheben, was dann auch unterm 7. Jänner d. J. erfolgte, und nun zugleich die Uebersetzung des Anastasios Emanuel Papa in die Schuldenverhaft bis zur allenfälligen Verfügung der competenten Behörden, welche den provisorischen Zivilarrest angeordnet haben, verfügt worden ist.

Hiervon hat das hochlöbliche k.k. n. ö. Appelationsgericht auch diese Polizey Oberdirektion unterm 10. Jänner d. J. verständig und es wurde diex im zu folge und nach Empfang dieses Erlasses der Anastasios Emanuel Papa aus dem engeren Polizeyverhafte, woselbst er auf Kosten seines Bruders mit täglichen 2 f Kr. M. verpflegt worden ist, in den Schuldenarrest übersetzt, seit wel-

cher Zeit die Alimentierung desselben lediglich den Gebrüdern Vlahto obliegt.

Dieses vorausgeschickt ist man demnach der Meinung, dass das mit hohem Hofdekret vom $\frac{12.v.}{2.d.}$ M. zur Äusserung anher gelangte hier rückfolgende

Gesuch der Gebrüder Vlahto keine Berücksichtigung verdiene, sondern als eine strenge Rechtssache der Entscheidung der competenten Behörden zu überlassen sey.

Wien, am 7. März 1822

Praesidiale

die Anhaltung des Emanuel Anastasios Papa

Gebrüder Vlahsto

1822

ΑΠΟΣΤ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Apostolos E. Vakalopoulos, *New Historical Evidence for Anastasios Emm. Papas.*

The author's attention has been drawn to the existence of this historical evidence in the National Archives of Vienna, by his friend the writer Eteocles Gregoriadis together with the numbers of the relevant files. Most of the documents were written in the old German script. Thus the author asked for the help of his friend and former colleague at the University of Thessaloniki and director of the Goethe Institute, Graf Kurt v. Posadowsky, for reading and studying those documents. Without his help this study would have been impossible. This new evidence concerns the sojourn of Anastasios Papas—son of Emmanuel Papas, leading figure of the Greek Revolution—in Austria and Germany between the 3rd January and 11th March 1822. There is information about his short imprisonment in Trieste, after his arrival from Vienna. He then visits various towns in Germany and after negotiations with the Philhellene professor Fr. Thiersch in Munich, he purchases large quantities of ammunition to be despatched to Greece. He finally arrives in Greece early in 1824, and takes part—together with his three brothers who were already fighting—in the struggle for the liberation of the common great fatherland.